

CÁPALESEN

ALÁSZÁLLÁS AZ „EMBEREVŐK” KÖZÉ

VAJON LÉTEZIK-E OLYAN TIGRISCÁPA, AMELY TÖBB SZÁZ
EMBERREL TALÁLKOZOTT MÁR ÉLETÉBEN, ÉS MÉG EGYET SEM
EVETT MEG KÖZÜLÜK? EGYÁLTALÁN ELKÉPZELHETŐ EZ A FEL-
VETÉS? IGEN, TIGRISCÁPÁVAL BÁRKI TALÁLKOZHAT, ÉS EHHEZ
„CSUPÁN” EGY REPÜLŐJEGY ÉS ALAPSZINTŰ BÚVÁRVIZSGA
SZÜKSÉGES

Ismét Fidzsin járunk, a Csendes-óceán déli részén, pontosabban a „fősziget”, *Viti Levu* mesterségesen kreált üdülővárosában, *Pacific Harbour*-ban. Nem a láblógatás, hanem a közeli *Beqa-lagúnában* található *Cápa-zátony Tengeri Rezervátum* (*Shark Reef Marine Reserve, SRMR*) és a világon egyedülálló cápamerülés lehetősége vonzott ide. Sajnos a „rettegett” cápák állománya mindenhol annyira megfogyatkozott, hogy még az egész életükben merüléseket vezető bűvárok is csak ritkán találkoznak a világon élő 300 cápafaj egyedeivel. Látványuk eseményszámba megy és a bűvártúrák fő szenzációjának számít. Köszönhető mindez az erős lehalászásnak, pontosabban a főleg Ázsiában közkedvelt cápauszony-levesnek. Az Ázsiába látogató turisták által is favorizált leves alapanyagául szolgáló cápauszony ára jelenleg 300 dollár kilónként, ami elég jó bevételnek tűnik, de a legújabb tanulmányok kimutatták, hogy a cápaturizmusból befolyt összeg a területen élő egyes példányokra leosztva évi 10000 dollár bevételt is eredményezhet a helyi közösségnek. Ha belegondolunk, hogy a cápauszonyból származó bevétel cápánként nem haladja meg az 500 dollárt, ez még jobb üzletnek tűnik. A cápauszony-leves fogyasztása elleni kampányban közismert ázsiai sztárok is szerepelnek (pl. *Jackie Chan*), de saját tapasztalataim alapján is elmondhatom, hogy a turisták, ha csak tehetik, szívesen megkóstolják a konyhaművészet eme furcsaságát.

Megevés helyett etetés

Fidzsin az 1997-es El Nino jelenséget és a 2001-es cunamit követően a helyi bűvárbázisok gondban voltak, hiszen a híres *Beqa-lagúna* déli oldala szinte teljesen elpusztult, ami a bűvárookra épülő turizmust is veszélybe sodorta. A Beqa szigetéről származó merülésvezetők ezért először megkérték a helyi halászokat, hogy ne halásszanak a védett Cápa-zátony közelében, majd tengerbiológusok bevonásával és *Suva* város támogatásával etetni kezdték az itt élő halakat. Pár év alatt sikerült elérniük, hogy a regenerálódó zátony közelében jelenleg közel 270 halfaj figyelhető meg, a hawaii *Bishop Múzeum* munkatársainak felmérése szerint. A különlegességet pedig az szolgálja, hogy ezek között 7-9 állandóan jelenlévő cápafajt is találunk.

Erre alapozva kezdték a cápák etetését a *Dakuwaqa*-legendával átítatott lelkű cápabarátok, a Beqa-szigeti merülésvezetők. Az elmúlt évek során szerzett tapasztalatok alapján elmondható: profi módon, biztonságosan és nagy odafigyeléssel elérték, hogy a merülések során egyetlen baleset sem történt, és az etetés a cápák életét sem változtatta meg. A hirdetésekkel ellentétben ide csak ez a cég vezethet cápánéző túrákat, ezzel is kontrollálva a cápák etetését, zavarását és a zátony védelmét. Sajnos a környéken, de a védett területen kívül megjelent több más cég is, akik sem a

Dakuwaqa legendája

Az európai hódítók érkezése előtt a különféle természeti istenek imádota mindennapos volt. A Beqa-lagúna környéki apró szigeteken élő emberek számára a két legfontosabb isten Dakuwaqa és Degei. Dakuwaqa leggyakrabban óriási cápaként, míg Degei hatalmas, hétfejű kígyóként él a helyiek emlékezetében. Mivel a tartomány magas rangú vezetői még napjainkban is elismerik ezen istenek létét, totemállatuk, a cápa a főbb lejegyzett momentumokban is feltűnik.

Dakuwaqa, az egyik cápaisten feladata a többi istennel való csatározáson kívül a korallzátonyok bejáratának őrzése volt. Egy napon útra kelt, és a Lomaviti-szigetnél megküzdött az ottani zátony őrzőjével. A harc során nagy hullámok keletkeztek, melyek akkorák voltak, hogy a Rewa-folyóba hatolva, messze a szárazföld belsejében is hatalmas áradásokat okoztak. Dakuwaqa győztesen tért haza, ahol a Beqa-sziget közelében lakó barátja, *Masilaca* – egy másik cápaisten – mesélt neki a *Kadavu* vizeit őrző erős istenről. Megkérdezte Dakuwaqát, fél-e tőle, mire válaszul ő, mint a puskagolyó, indult Kadavu irányába. A zátony bejáratát egy hatalmas polip védte, aki karjaival olyan ügyesen fogta le Dakuwaqát, hogy az könyörgőre fogta, és életéért cserébe megígérte, hogy soha többet nem bántja a Kadavuról származó embereket. Ígéretét be is tartotta, és a legenda szerint a szigeten élő halászok a mai napig bármikor nyugodtan szállhatnak tengerre és merülhetnek a vízbe, a környéken élő veszélyes cápák nem bántják őket. Az éjszakai halászatra induló emberek Dakuwaqa tiszteletére még manapság is egy adag kávét öntenek a tengerbe.

Nasaqalau falu lakói minden év végén, október vagy november hónapban rituális cápahívást rendeznek. A falu egyik előljárója kijelöl egy pontot, kitűz rá egy tapát (festett fakéregháncs), és annak környékén egy hónapra halászati tilalmat rendel el. Az idő leteltével beáll a nyakig érő vízbe, és egy órán keresztül énekel, minek hatására egy fehér színű cápa idevezeti fajtársait, akikkel a falusiak mind végeznek. Egyedül a tabunak számító fehér állatot hagyják életben.

védelemmel, sem a környéken élők bevonásával nem törődnek, csupán a profitot tartják szem előtt.

A „szelíd” cápák közelsége egyedülálló lehetőséget nyújt a cápákkal foglalkozó tengerbiológusoknak, hogy ezeket az alig ismert állatokat közlelről tanulmányozhassák. A cápakutatás a Beqa-lagúnában élő **édesvízi szirtcápa** (*Carcharhinus leucas*) jelölésével kezdődött, majd a **tigriscápa** (*Galeocerdo cuvieri*) folytatódott. Jelenleg minden merülésen részt vesz egy biológus, aki a cápák viselkedésén kívül adatokat is gyűjt. A környéken nagy számban élő édesvízi szirtcápa januártól októberig folyamatosan megfigyelhető, majd az elkövetkező párási időszakra hirtelen

eltűnnek, és senki nem tudja, hogy hova mennek. Erre szolgál a műholdas jeladó, amellyel nyomon követhetik a cápák útját.

A *Carcharhinus* genus fajait szirtcápa-kak hívjuk, ami megtévesztő lehet azok számára, akik a *Carcharhinus leucas* fajt eddig az angoltól átvett bikacápa (bullshark) néven ismerték. A szirtcápa a kék-cápa-félék családjába (*Carcharhinidae*) tar-

cápákat, akik naprakészen tudják, hogy finom falatok érkeznek. Természetesen ketrec és védőfelszerelés nélkül merülünk, az etetők kezét lánckesztyű védi az esetleges karcólásoktól. Elmondásuk szerint felesleges a teljes testüket védő, lovagkort idéző sodronying viselete: a nagytövis szirt- és tigriscápa harapása olyan erős, hogy támadás esetén többször szakítaná ki a végtagot. A bűvárok épségére az oldalt örököző társaik vigyáznak, kezükben egy sima, hegyes bot, ami elektromosság nélkül, csupán gyenge bökéssel figyelmezteti a cápákat, hogy az embert nem érdemes kóstolgatni. Hihetetlen, de működik, még a hatalmas cápák is megértik a jelzést. Az emberhúst egyébként sem szeretik, a balesetek általában provokált támadások vagy a zavaros vízben merülő, halnak vagy fókának vélt bűvárok hibájából következnek be.

Az első merülésnél a talajon térdelő bűvárok előtt általában a **jámbor dajkacápa** (*Nebrius ferrugineus*), a **sarlós citomcápa** (*Negaprion acutidens*), majd a távoli sötétségből előbukkanó, veszélyesnek tartott édesvízi szirtcápa jelennek meg. Ez utóbbi, emberevőként is elkönyvelt, kicsit kapkodós ragadozókból minimum 6-8 példány körözöttünk, de volt alkalom, amikor az itt élő, 50-nél is több állatból álló populáció fele is képviseltette magát. Ekkora számban még csak a bahamai Walker-korallzátornyánál figyelték meg őket.

A körülöttünk úszkáló rengeteg nagytövis háltól néha a tőlünk alig két méterre lévő etetőbúvárt sem látjuk. Van itt **Napóleon-ajakoshal** (*Cheilinus undulatus*), **sárgaúszójú tüskémakréla** (*Caranx ignobilis*), **vörös csattogóhal** (*Lutjanus bohar*), **fekete fűrészességér** (*Epinephelus tauvina*), és a szomszédos sziklából méretes **muréna** (*Muraenidae*) néz velünk farkasszemet. Érdekes, de a vízben lebegő haldarabok után kapkodó óriási sügerek nagyobb veszélyt jelentenek kezünk épségére, mint a cápák. Nem megszokott, de már az első merülésnél feltűnik egy hatalmas tigriscápa. Sajnos későn: lassan a felszínre kell emelkednünk.

Feljebb úszunk, és a dekompresziót elkerülendő, biztonsági megállót tartunk. Itt már több a fény, csodaszép korallok vesznek körül. Az etetés folytatódik; az aprónak tűnő, 1-2 méteres szirtcápa több faja érkezik, és tolong a felkínált élelemért. Közvetlen maszkunk előtt feltűnik a kecses

feketefoltú szirtcápa (*Carcharhinus melanopterus*) és a **fehérfoltú cápa** (*Triaenodon obesus*) is, de a legnagyobb számban az erre felé közönségesnek mondható **szürke szirtcápa** (*Carcharhinus amblyrhynchus*) képviselteti magát. A **fehérfoltú szirtcápa** (*Carcharhinus albimarginatus*) csak ritkábban kerül szem elé. Ezek a fajok itt, a felső rétegekben élnek, a nagyobb mélységekben könnyen a nagyobb cápák táplálékává válnának. Így remekül felosztják a korallzátony egyes rétegeit.

A sebhelyes arcú

A második merülésre már izgatottabban készülődünk, a szabályok is komolyabbak. A 30 méteres mélységben kiépített etetőhely előtt mesterséges, halott korallokból

példányok száma alapján próbálják megbecsülni.

Scarface nevét a szája környékén látható sérülésekről kapta, amelyeket halászhalók okoztak. Valóban barátságosnak tűnik, ahogy szelíd kutya módjára elveszi az elé tartott tizkilós haldarabot, majd felénk úszva két nyeléssel eltünteti feneketlen gyomrában. Aztán közelebb ér, és valóban fél méterről szemlélődve, lassan elúszik az őt figyelő bűvárok előtt. Szinte megszámol minket, érdekes. Látszólag még a szirtcápa is tartanak tőle, de Scarface valóban nem bánt senkit. Jön, elveszi a halat, körbeúszik, megnézi az oldalról vakuzó fotóst, nyitott szájjal hozzáér a felszereléshez, majd némi ösztökélésre továbbáll. Lassan megszűnik kétszáz kiló halat – mennünk

álló félméteres védfalat találunk, e mögé kell leguggolni. Ha az előző merülésnél látott tigriscápa ismét megjelenne, akkor mindenkinek hason fekve kellene várakoznia. Szirtcápa esetében ez nem szükséges, ez esetben térdelhetünk is. Állítólag először elúszik előttünk és mindenkit alaposan szemügyre vesz, de ezt nem hisszük. Vezetőink jól ismerik ezt a példányt: ő *Scarface* („Sebhelyesarcú”), akit már hat éve etetnek. Szép, méretes nőstény, manapság ritka az öt és fél méteres példány. A hasonló nagyságú **fehér cápákat** (*Carcharodon carcharias*) például annyira le vadászták, hogy a nőstények nem érik el az ivarérett méretet, így szaporodni sem tudnak. Állományukról és pontos elterjedési területeikről csak feltevések vannak. Általánosságban elmondható, hogy a cápák állományát és elterjedését csak a kifogott

kell. Természetesen megvárjuk, amíg elúszik: ekkor a merülésvezető a palackjára koppintva jelt ad, és mindenki felfelé igyekszik. Nyílt vízben merülünk, s már a biztonsági megállónál, a horgony kötelébe kapaszkodva várakozunk, amikor alattunk ismét feltűnik a hatalmas állat. A bűvárok még etetnék, de ő inkább feljön hozzánk, és a halálra várt bűvárok körül úszkál. Némiképp mindenki megijed, és a hajó vízbe eresztett lépcsője felé úszik, pedig Scarface nem akar rosszat: csak kíváncsi, miért hagyjuk egyedül...

Etikus-e az etetés?

Sokakban felmerül a kérdés, hogy etikus-e a cápák etetése. A rossz például szolgáló bahamai és más helyeken történő etetések alapján azt mondanánk, hogy nem az. Egészen más a helyzet azonban itt, ahol

védett területen, csak megszabott időpontokban és különböző példányokat etetnek. A helyszínen dolgozó tengerbiológusok véleménye szerint a cápaetetés alapvetően nem változtatja meg a ragadozók életmódját. Erre szolgál bizonyosságul, hogy a hagyományos merülések során is találkoznak az említett fajokkal (tehát amikor a búvárok nem visznek magukkal haldarabokat, hogy etessék a cápákat), sőt gyakran a jól ismert tigriscápa-egyedek is megjelennek. A cápák biológiáját nem ismerő búvárok véle-

ménye szerint ekkor az „éhes“ cápa eleséget várna, és ennek hiányában az embereket is megtámadná, de a valóságban ezek a hatalmas és értelmes ragadozók úgy viselkednek, mint mások – azaz megnézik a búvárokat, majd amikor rájönnek, hogy azok nem tartoznak zsákmányállataik közé, egyszerűen továbbúsznak.

Mivel a nyílt tengerekben élő cápák tanulmányozása csak alapos megfigyelések árán lehetséges, a biológusok etetéssel próbálják hosszasan egy helyben tartani az

állatokat. Tehát ez a merülőhely lehetőséget ad a cápák tanulmányozására, miközben a fizetősbúvárok számára is megadja a lehetőséget, hogy e ragadozók természetes viselkedését eredeti élőhelyükön csodálják meg. A könnyűbúvárok által fizetett összeg pedig finanszírozza a kutatást, és a környéken élő helyi halászokat is a korallzátonyok és élővilág védelmére ösztönzi.

A cég biológusai inkább attól tartanak, hogy a közeli települések halászhálóinak megelégelik a halászati tilalmat (habár ez csak

a védett területen érvényes), és kifizé-
tenek a közelben egy hosszú hálót, amely a cápákat is veszélyezteti. Ennek megakadályozására nem elég a tilalom, inkább őket is próbálják bevonni a munkába. A búvárturisták szívesen vásárolnak helyi kézműves-termékeket, és látogatják a falvakat, ezenkívül a védelmi, monitorozási munkákban is jó hasznát lehet venni a környéket jól ismerő halászoknak. Évek óta sikeresen fut az a kezdeményezés, amelynek során a közeli falvak fiatal ta-

nulói merülésvezetői (*dive master*) képzésre pályázhatnak. A sikeres pályázatot követő vizsga után egy évig a tanfolyamot adó cégnél kapnak jól fizető állást, majd Fidzsi (vagy a világ) bármely pontján elhelyezkedhetnek szakmájukkal. Talán nem hiába tartják a profi búvárok úgy, hogy a világ legjobb cápás merülésre alkalmas helye itt, Fidzsin található...

*Írta: Buzás Balázs (balazsbuzas.com)
fényképezte: Doug Perrine (SeaPics.com)*

A cikk elkészítéséhez nyújtott víz alatti és egyéb segítségért külön köszönet a Beqa Adventure Divers személyzetének, különösen Manasa „Papa” Bulivou-nak és Andrew Cummingnak. A cápauszony-leves fogyasztása elleni kampány részeként megjelent poszterért köszönet a thaiföldi PeunPa Alapítványnak.

további információk
fiji-sharks.com – Beqa Adventure Divers
fijisharkdiving.blogspot.com – a cápás merülések blogja
shark.ch – a svájci Cápa Alapítvány (The Shark Foundation)
SeaPics.com – fotók a víz alatti élővilágról (Marine Wildlife Photography)
leucas.net – a Fidzsi környéki vizeken folyó kutatások eredményei
whitesharktrust.org – Fehér Cápa Alapítvány
peunpa.org – PeunPa Alapítvány, Thaiföld